

ПРАВИЛА ТАКМИЧЕЊА

Члан 6. - Шаховски сат

6.1 "Шаховски сат" подразумева сат с два показатеља времена међусобно спојена на начин да само један од њих може бити укључен у било којем тренутку.

Под "сатом" се у Правилима шаха подразумијева један од два показатеља времена. Сваки показатељ времена има "заставицу".

"Пад заставице" подразумијева да је играчу истекло додељено вријеме.

6.2.

Током игре сваки играч, одигравши свој потез на шаховској плочи, зауставиће свој сат и покренути противников сат (тј, притиснуће свој сат). Ово "довршава" потез. Потез је такође довршен ако:

потез завршава партију (види Чланове 5.1.а, 5.2.а, 5.2.б, 5.2.ц, 9.6.а, 9.6.б и 9.7) или је играч повукао свој следећи потез, у случају да његов пређашњи потез није довршен.

Играчу мора бити допуштено зауставити свој сат након што је одиграо потез, чак и након што је његов противник одиграо свој следећи потез. Вријеме између одигравања потеза на шаховској плочи и притискања сата сматра се делом времена додељеног играчу.

Играч мора притискати свој сат истом руком с којом је повукао потез. Играчу је забрањено држати прст на сату или "лебдети" над њим.

Играчи морају прописно руковати сатом. Забрањено је јако ударање по сату, узимање сата, притискање сата пре потеза или превртање сата. Неправилно руковање сатом казнит ће се у складу с Чланом 12.9.

Само играчу чије вријеме на сату тече, допуштено је поправљати фигуре.

Ако играч није способан користити сат, пронаћи ће помоћника, прихватљивог судији, који ће обављати ту дужност. Судија ће његов сат наместити на праведан начин. Ово усклађивање сата неће се применити на сат играча с инвалидитетом.

6.3.

При употреби шаховског сата сваки играч мора одиграти минимални број или све потезе у додељеном му времену и/или му се може доделити додатно време за сваки потез. Све то треба бити одређено унапред.

Време које играч уштеди у једном периоду игре додаје се времену које он има на располагању у следећем периоду, где се то може примијенити. При игрању с временском задршком једном и другом играчу додељује се "главно време за размишљање". Сваки играч такође добија и "фиксно додатно време" за сваки потез. Смањивање главног времена за размишљање почеће тек након истека фиксног времена. Под условом да играч заустави свој сат пре истека фиксног времена, главно време за размишљање неће се променити, без обзира на износ утрошеног фиксног времена.

Одмах по паду заставице, мора се проверити испуњење захтва из Члана 6.3.1.

Пре почетка партије судија ће одлучити гдје ће се поставити сат.

У време предвиђено за почетак партије укључује се сат играча који има беле фигуре.

6.7.

Правилником такмичења унапред ће се одредити задано време кашњења.

Уколико задано време није одређено, тада је оно 0 (нула, није предвиђено кашњење). Сваки играч који стигне за шаховску таблу након заданог времена изгубиће партију осим ако судија не одлучи другачије.

Ако правилник такмичења одређује да задано време кашњења није 0 (нула) и ако ниједан играч није присутан на почетку партије, бели ће изгубити све време протекло до његовог доласка, осим кад правила тога такмичења прописују другачије или судија одлучи другачије.

Сматра се да је заставица пала кад то уочи судија или кад на то правилно укаже један од играча.

Осим случајева у којима се примењују одредбе чланова 5.1.1, 5.1.2, 5.2.1, 5.2.2. и 5.2.3, ако играч који не одигра предвиђени број потеза у току додељеног времена за размишљање губи партију. Међутим, партија је реми ако је позиција таква да противник не може матирати било којим низом правилних потеза.

6.10.

6.10.1. Свака се информација сата сматра коначном уколико нема очитих неисправности. Очито неисправан сат судија треба заменити, и употребити своју најбољу процену при одређивању времена на заменском шаховском сату.

6.10.2. Ако се за вријеме игре утврди да су један или оба сата неправилно намештени, сат треба одмах зауставити било играч било судија. Судија ће наместити правилне поставке и исправити времена и бројач потеза.

6.11.

Ако партију треба прекинути, судија ће зауставити сатове.

Играч сме зауставити сатове само ако има намеру тражити судијину помоћ, нпр. код извођења промоције, а тражена фигура није при руци.

Судија ће одлучити кад ће се партија наставити.

Ако играч заустави сатове с намером да затражи судијину помоћ, судија ће утврдити је ли играч имао ваљан разлог за то. Ако је очито да играч није имао ваљан разлог за заустављање сатова, бит ће кажњен у складу са Чланом 12.9.

6.12.

Екрани, монитори или демонстрационе табле које показују тренутну позицију на шаховској табли, потезе и број одиграних потеза, те сатови који показују и број одиграних потеза, допуштени су у турнирским салама.

Играч не може извршити рекламацију темељем информације исказане на тај начин.

Члан 7. - Неправилности

7.1 Ако се догоди неправилност током партије и фигуре се морају поново поставити на почетни положај, судија ће употребити своје најбоље просуђивање да одреди времена на шаховском сату. Ово укључује и правда да не мења времена на сату. Он ће такође, ако је нужно, прилагодити бројач потеза на сату.

7.2.

Ако се током партије утврди да је почетна позиција фигура била неправилна, партија ће се поништити и одиграти нова.

Ако се током партије утврди да је шаховска плоча постављена противно одредбама Члана 2.1, партија ће се наставити, али постигнута позиција се мора пребацити на правилно постављену шаховску плочу.

Ако је партија почела обрнутим бојама фигура а оба играча су одиграла мање од десет потеза, партија ће се прекинути и одиграти нова с правилним бојама фигура. Након одиграних 10 или више потеза, партија ће се наставити.

7.4.

7.4.1 Ако играч поремети положај једне или више фигура успоставиће правилну позицију користећи своје време.

Ако је неопходно, играч или његов противник могу зауставити сат и затражити судијину помоћ.

Судија може казнити играча који је пореметио положај фигура.

7.5.

Неправилан потез је довршен након што је играч притиснуо сат. Ако се током партије утврди да је одигран неправилан потез, успоставиће се позиција која је била непосредно прије настанка неправилности. Ако се не може успоставити позицију која је била непосредно прије неправилности, партија се наставља од последње утврђене позиције пре неиправилности. На потез којим се замењује неправилан потез примјењују се Чланови 4.3 и 4.7. Партија се затим наставља од утврђене позиције.

Ако је играч померио пешака на најудаљенији ред, притиснуо сат, али није заменио пешака с новом фигуром, потез је неправилан. Пешак се мора заменити дамом исте боје као пешак.

Ако играч притисне сат а да није одиграо потез, то ће се сматрати неправилним потезом и казнити примерено неправилном потезу.

Ако играч користи обе руке за извођење потеза (у случају рокаде, узимања или промоције) то се има сматрати неправилним потезом и казнити примерено неправилном потезу.

7.5.5 Након одлуке донесене на темељу Чланова 7.5.1, 7.5.2, 7.5.3 или 7.5.4, за први довршени неправилни потез играча судија ће додати играчевом противнику два минута додатног времена; за други довршени неправилни потез истог играча, судија ће партију прогласити за њега изгубљеном. Међутим, партија је реми ако је позиција таква да противник не може матирати играчевог краља било којим низом правилних потеза.

Ако се током партије утврди да су фигуре померене с њихових поља, успоставиће се позиција пре неправилности. Ако се не може утврдити позиција непосредно пре неправилности, партија ће се наставити од последње утврђене позиције пре неправилности.

Члан 8. - Записивање потеза

8.1.

Током партије од сваког се играча тражи да записује своје и противникове потезе на коректан начин, потез за потезом, што је могуће јасније и читљивије, алгебарском нотацијом (Додатак Ц), на записнику партије прописаном за такмичење.

Забрањено је писање потеза унапред, осим ако играч рекламира реми према члану 9.2, или 9.3 или код прекида партије према Додатку Е.л а.

Играч може, ако то жели, одговорити на противников потез пре него исти запише. Мора записати свој претходни потез пре одигравања следећег потеза.

Записници ће се користити само за записивање потеза, времена на сатовима, понуде ремија, ствари које се односе на захтеве и друге релевантне податке.

Понуду ремија морају записати оба играча на својим записницима симболом "(=)".

Ако играч није у могућности одржавати запис партије, може за то осигурати помоћника, прихватљивог судији. Судија ће наместити његов сат на праведан начин. Ово намештање сата неће се применити на играча с инвалидитетом.

Записник партије треба бити видљив судији током целе партије.

Записници партија власништво су организатора такмичења.

Ако је играчу преостало мање од пет минута на сату у неком периоду игре, а нема додатног времена од 30 секунди или више које се додају након сваког потеза, тада до краја периода није дужан удовољити захтевима из Члана 8.л.

8.5.

Ако ни један од играча не одржава запис партије по Члану 8.4, судија или помоћник требају настојати бити присутни и одржавати запис партије. У том случају, одмах након пада једне од заставица судија ће зауставити сат. Оба играча тада усклађују своје записнике користећи се судијиним или противниковим записником.

Ако само један играч није дужан одржавати запис партије по Члану 8.4, одмах након пада било које заставице дужан је у потпуности попунити свој записник партије прије померања фигуре на шаховској табли. Под условом да је на потезу, играч може користити противников записник партије, али га мора вратити противнику пре него повуче потез.

Ако нема потпуног записника партије играчи морају реконструирати партију на другој шаховској табли и под надзором судије или помоћника. Пре почетка реконструкције он ће забележити позицију на шаховској табли, време на сатовима, чији је сат текао и број одиграних потеза, ако је тај податак доступан.

Ако се записници не могу ажурирати показујући да је играч прекорачио додијељено вријеме, следећи одиграни потез ће се сматрати првим у следећој временској сеанси, осим ако има доказа да је одигран/довршен већи број потеза.

На крају партије оба играча требају потписати оба записника партије који показују резултат партије. Чак и ако је нетачан, тај ће резултат остати, осим ако судија не одлучи другачије.

Члан 9. - Неодлучена партија

9.1.

9.1.1 Турнирским правилником може се одредити да играчи не смеју понудити реми без допуштења судије, било пре заданог минималног броја потеза или уопште.

Међутим, ако правила такмичења допуштају споразумни реми, примијениће се следеће:

Играч који жели понудити реми то ће учинити након што одигра потез на шаховској табли а пре заустављања сата. Понуда у било којем другом тренутку у току партије је такође важећа, али тада у обзир треба узети Члан 11.5. Понуда не сме бити ничим условљена. У оба случаја понуда се не може повући и ваљана је док је противник не прихвати, усмено одбије, одбије дотицањем фигуре с намером померања или узимања, или се партија не заврши на други начин.

Понуду ремија морају записати оба играча у својим записницима симболом "(=)".

Рекламација ремија темељем чланова 9.2 или 9.3 сматра се понудом ремија.

9.2.

Партија је нерешена након правилне рекламације играча који је на потезу, када се ради о позицији која се понавља најмање три пута (није неопходно истим редоследом потеза):

позиција ће се појавити, ако играч прво упише свој потез у записник те изјави судији да ће тај потез и одиграти (након уписивања, потез више није могуће променити), или

позиција се појавила и играч на потезу рекламира нерешену партију (реми).

Позиција се сматра једнаком само ако је исти играч на потезу, фигуре исте врсте и боје се налазе на истим пољима, те да све фигуре имају на располагању једнаке потезе. Сматра се да позиције нису једнаке у следећим случајевима:

Ако је на почетку низа пешак узет начином "у пролазу" (ен-пассант).

Краљ је имао право на рокаду с топом с којим се није играло, али је изгубио то право након играња топом. Право на рокаду је изгубљено само након потеза краља или топа.

Партија је реми на темељу правилне рекламације играча на потезу, ако:

он упише свој потез, који се не може променити, у свој записници најави судији своју намеру да одигра потез који ће резултирати чињеницом да су оба играча одиграла 50 посљедњих потеза без померања било којег пешака и без узимања, или

су оба играча одиграла 50 посљедњих потеза без померања било којег пешака и без узимања.

9.4 Ако играч дотакне фигуру као у Члану 4.3, он губи право рекламације по Члану 9.2 или 9.3 у том потезу.

9.5.

Ако играч рекламира реми по Члану 9.2 или 9.3, он или судија ће зауставити сат. (види Члан 6.12.а или 6.12.б). Није му допуштено повући рекламацију.

Ако се утврди да је рекламација тачна партија је одмах реми.

Ако се утврди да је рекламација нетачна, судија ће додати два минута на противничково преостало време за размисање. Тада ће се партија наставити. Ако је рекламација заснована на најављеном потезу, тај потез се мора одиграти према Члановима 3 и 4.

Партија је нерешена уколико се појаве један или оба следећа случаја:

појавила се једнака позиција као у члану 9.2 2. најмање пет пута.

оба играча су одиграли најмање 75 потеза у низу без померања пешака и без узимања. Изузетно, у случају да је посљедњим потезом изведено матирање, партија се сматра одлученом.

Члан 10. - Бодовање

Ако правилник турнира не одређују другачије, играч који добије партију или добије партију без борбе, осваја један бод (1), играч који изгуби партију или изгуби партију без борбе осваја нула бодова (0), а играч који ремизира партију добија пола бода ($\frac{1}{2}$).

Укупни резултат било које партије никад не може бити већи од највећег могућег резултата за ту партију. Резултат додијељен поједином играчу мора се односити на ту партију, на пример, резултат $\frac{3}{4}$ - $\frac{1}{4}$ није допуштен.

Члан 11. - Понашање играча

11.1 Играчи не смију учинити ништа што би шаховску игру довело на лош глас.

11.2.

"Место игре" (playing venue) одређује се као "простор за игру" (playing area), тоалет, простор за освежење, издвојени простор за пушење и остала места која одреди судија.

Простор за игру се одређује као место гдје се играју такмичарске партије.

Само с одобрењем судије може:

Играч напустити место игре.

играч који је на потезу добити допуштење да напусти простор за игру.

Особа која није ни играч ни судија није допуштен приступ у простор за игру.

11.2.4 Правилником турнира може се одредити да се противник играча који је на потезу мора јавити судији пре напуштања простора за игру.

11.3.

11.3.1 За вријеме партије играчима је забрањено користити било какве белешке, изворе информација или савета, или анализирати на другој шаховској табли.

11.3.2.

За вријеме партије, играчу је у месту игре забрањено имати било какав електронски уређај за који нема посебно одобрење судије.

Турнирски правилник може предвидети да је такав уређај могуће оставити у играчевој торби, под условом да је потпуно искључен. Торба мора бити постављена у складу с одобрењем судије. Ниједном играчу није допуштено користити се торбом без допуштења судије.

Ако је очито да играч има такав уређај код себе у месту игре, изгубиће партију. Противник ће добити партију. Турнирски правилник може одредити другачију, мање оштру, казну.

Судија може захтевати од играча допуштење да се његова одећа, торбе или други предмети, или тело, претражи у приватности. Судија или особа коју је судија овластио претражиће играча и биће истог пола као играч. Ако играч одбије сарађивати у складу с овим обавезама, судија ће предузети мере у складу са Чланом 12.9.

Пушење, укључујући и е-цигарете, допуштено је само у одвојеном простору који је одобрио судија.

Играчи који су завршили своје партије сматрају се гледаоцима.

Забрањено је на било који начин узнемиравати противника и ометати га. То укључује неоправдане рекламације, неоправдана нуђења ремија или увођење извора буке или шума у простор за игру.

Повреда било којег дела чланова 11.1 – 11.5 подлеже казнама у складу са Чланом 12.9.

Играч који упорно одбија придржавати се Правила шаха кажњава се губитком партије. Судија ће одлучити о резултату противника.

Ако се утврди да су оба играча крива према Члану 11.7, партију губе обојица.

Играч има право затражити од судије објашњење појединих ставки у Правилима шаха.

Ако правила такмичења не одређују другачије, играч се може жалити на било коју одлуку судије, чак и ако је тај играч потписао записник партије (види Члан 8.7).

Оба играча морају помагати судији у свакој ситуацији која захтијева реконструкцију партије, укључујући и рекламације ремија.

Провера три пута поновљене позиције или провера 50 одиграних потеза, дужност је играча, уз судијин надзор.

Члан 12. - Улога судије (види Предговор)

12.1 Судија треба пазити да се поштују Правила шаха.

Судија ће:

осигурати поштenu игру

деловати у најбољем интересу такмичења

осигурати одржавање доброг окружења игре

осигурати да играчи не буду ометани

надгледати ток такмичења

предузимати посебне мере у интересу играча с инвалидитетом и оних који требају медицинску негу.

Следити правила или смернице о спречавању превара

Судија треба пратити партије, посебно кад су играчи у временској оскудици, спровести одлуке које је донео, те кажњавати играче кад је то примерено.

Судија може именовати помоћнике да прате партије, на пример кад је неколико играча у временској оскудици.

Судија може доделити додатно вријеме за размишљање једном или обојици играча у случају ометања партије са стране.

Судија не сме интервенисати у партију осим у случајевима описаним у Правилима шаха. Неће указати на број одиграних потеза, осим кад се примјењује члан 8.5, кад је барем једна заставица пала. Судија се треба суздржавати од обавештавања играча да је његов противник одиграо потез или да играч није притиснуо свој сат.

Ако неко уочи неправилност, може о томе обавијестити само судију. Играчи осталих партија не смеју расправљати о току партије или се на други начин мешати у партију. Гледаоцима није допуштено мешање у партију. Судија може прекршитељу удаљити из места игре.

Осим особама којима одобри судија, у месту игре свима је забрањено кориштење мобилних телефона или неке друге врсте комуникацијског уређаја као и у било којем суседном простору којег одреди судија.

Судија има следеће могућности за изрицање казни:

опомена

увећање противничког преосталог времена за размишљање,

смањење преосталог времена за размишљање прекршитељу,

повећање бодова противнику у партији до могућег максимума за ту партију,

прекршитељу смањити освојене бодове у партији,
проглашење партије изгубљеном за прекршитеља (судија ће такође одлучити
о бодовима за противника)
унапријед одређена новчана казна
забрана наступа у једном или више кола
искључење са такмичења.

ДОДАЦИ

А. Убрзани шах

Партија "Убрзаног шаха" је она у којој се сви потези морају одиграти унутар одређеног времена које је веће од 10 минута али мање од 60 минута по сваком играчу, или код које је зброј одређеног времена и 60 додатака по сваком потезу већи од 10 минута али мањи од 60 минута по сваком играчу.

Играчи нису обавезни записивати потезе, али и даље имају право рекламације које се базирају на записнику партије. Играч може било када затражити од судије такав записник партије у сврху записивања потеза.

А.3.

Турнирска правила ће се примјењивати ако:

један судија надгледа највише три партије и

потезе сваке партије записује судија или његов помоћник и, ако је могуће, електронским начином.

А.3.2 Ако је на потезу, играч може у сваком тренутку од судије на увид затражити записник партије са записаним потезима.

Записник се на увид може затражити највише пет пута током партије.
Више захтева сматраће се ометањем противника.

У осталим случајевима примењивати ће се следеће:

Након што је из почетне позиције сваки играч одиграо десет завршених потеза, није допуштено мењати поставке сата, осим у случају знатног ремећења предвиђене сатнице такмичења.

није допуштено рекламирати неправилно постављену шаховску плочу. У случају неправилно постављеног краља, рокада није допуштена. У случају неправилно постављеног топа, рокада тим топом није допуштена.

- A.4.2 У случају да судија примијети догађај описан у члановима 7.5.1, 7.5.2 или 7.5.3 а противник још није одиграо свој потез, мора поступити на начин описан у чланку 7.5.5. Ако судија не интервенише, противник има право на рекламацију пре одигравања свог потеза. Ако противник не рекламира и судија не интервенише, неправилан потез ће остати и партија ће се наставити. Након што противник одигра свој потез, неправилан потез се не може изменити, осим ако то не прихвате оба играча, без интервенције суца.
- A.4.3 За правилну рекламацију победе због истека времена противника, играч може зауставити свој сат и позвати судију. Ипак, партија је неодлучена ако је позиција таква да противник не може матирати играчевог краља било којим низом правилних потеза.
- A.4.4. Уколико судија примети да су оба краља у шаху, или да је пешак на најудаљенијем пољу од свог почетног поља, причекат ће да се доврши сљедећи потез. Тада ће, ако је неправилна позиција још увијек на плочи, партију прогласити нерешеном.
- A.4.5 Судија мора реаговати ако примети да је време на сату истекло.
- A.5 Турнирски правилник мора одредити хоће ли се чланови А.3. или А.4. примењивати за вријеме целог турнира.

В. Брзопотезни шах

Партија "Брзопотезног шаха" је она у којој се сви потези требају одиграти у одређеном времену од 10 минута или мање по играчу; или ако је додијељено вријеме + 60 временских додатака 10 минута или мање.

Казне споменуте у Члану 7 и 9 Правила такмичења уместо два минута биће један минут.

Б.3.

Б.3.1. Правила такмичења ће се примјењивати ако

Б3.1.1 сваку партију надгледа један судија и

Б.3.1.2 сваку партију записује судија или његов помоћник, ако је могуће, електронским путем.

Б.3.2 Играч који је на потезу може било када од судије затражити записник партије на увид. Ово смије поновити највише пет пута током партије. Прекомерни захтеви сматрат ће се ометањем противника.

У супротном, игра ће се руководити Правилима за убрзани шах као у Члановима А.2 и А.4.

Турнирски правилник мора одредити хоће ли се чланови Б.3. или Б.4. примењивати за време целог турнира.

С. Алгебарска нотација

ФИДЕ на турнирима и мечевима које организује признаје само један начин записивања партија, алгебарску нотацију, те препоручује употребу исте за шаховску литературу и часописе. Записници партија исписани неком другом нотацијом не морају се узети као доказу случајевима где се играчев записник партије обично узима за ту намену. Судија који примијети да се играч не служи алгебарском нотацијом треба упозорити играча о овом захтјеву.

Опис алгебарске нотације

У овом опису израз "фигура" означава сваку фигуру осим пјешака.

Свака фигура означава се скраћеницом. То је прво слово у енглеском језику, велико слово, њеног имена. На примјер: К = king, Q = queen, Р = rook, Б = bishop, Н = knight. (Н се користи за скакача, да се избегне двосмисленост).

За скраћеницу имена фигура, сваки играч је слободан користити име које се уобичајено користи у његовој држави. Примјери: Ф = fou (ловац на француском), Л = loper (ловац на низоземском) К = краљ, Д = дама, Т = топ, Л = ловац, С = скакач (на српском). У периодичном штампању, препоручује се употреба сличица фигура.

Пешаци се не означавају њиховим првим словом, него се препознају по изостанку таквог слова. Примјери: е5, д4, а5, не ре4, Рд4, ра5.

Осам линија (слева надесно за белог, односно десна на лево за црног) означавају се малим словима, редом, а, б, ц, д, е, ф, г и х.

Осам редова (од дна до врха за белог, односно од врха до дна за црног) нумеришу се, редом, 1, 2, 3, 4, 5, 6, 7 и 8. Према томе, у почетној позицији беле фигуре и пешаци смештени су на првом и другом реду, а црне фигуре и пјешаци на осмом и седмом реду.

Као последица претходних одредби свако од 64 поља је непромјенљиво означено јединственом комбинацијом слова и броја.

a8	b8	c8	d8	e8	f8	g8	h8
a7	b7	c7	d7	e7	f7	g7	h7
a6	b6	c6	d6	e6	f6	g6	h6
a5	b5	c5	d5	e5	f5	g5	h5
a4	b4	c4	d4	e4	f4	g4	h4
a3	b3	c3	d3	e3	f3	g3	h3
a2	b2	c2	d2	e2	f2	g2	h2
a1	b1	c1	d1	e1	f1	g1	h1

Сваки потез фигуре означава се скраћеницом имена те фигуре и ознаком поља на које фигура долази. Нема потребе писати цртицу између имена и поља. Примери: Ве5, Нf3, Рд1.

Кад се ради о пешацима, означава се само долазно поље. Примери: е5, д4, а5.

Прихватљиво је употребљавати и дугачку нотацију код које се записује и полазно поље. Примери: Ве2е5, Ng1f3, Ra1d1, е7е5, d2d4, аба5.

При записивању узимања може се ставити х између

скраћенице имена фигуре о којој је ријеч и

долазног поља. Примери: Vxe5, Nxf3, Rxd1, види такође Ц.10.

Кад се узима пешаком, мора се означити полазна линија, затим се може уметнути х, а потом долазно поље. Примјери: dxe5, gxf3, axb5. У случају узимања "ен пассант", запису се може додати "е.п.". Примјер: exd6 е.п.

Ако две исте фигуре могу доћи на исто поље, онда се фигура којом се играло означава како следи:

Ако су обе фигуре на истом реду:

скраћеницом имена фигуре,

линијом полазног поља, и

долазним пољем;

Ако су обе фигуре на истој линији:

скраћеницом имена фигуре,

редом полазног поља, и

долазним пољем;

Ако су фигуре на различитим редовима и линијама, препоручује се метода

1. Примери:

Два скакача налазе се на пољима g1 и e1, једним од њих игра се на поље f3: потез се означава или Ngf3 или Nef3, зависно о томе којим је скакачем играно;

Два скакача налазе се на пољима g5 и g1, једним од њих игра се на поље f3: потез се означава или N5f3 или N1f3, зависно о томе којим је скакачем играно;

Два скакача налазе се на пољима h2 и d4, једним од њих игра се на поље f3: потез се означава или Nxf3 или Ndf3, зависно о томе којим је скакачем играно.

Ако на f3 скакач узима противникову фигуру, претходни примери се мењају додавањем ознаке узимања х: (1) или Ngxf3 или Nexf3, (2) или N5xf3 или N1xf3,

(3) или Nhxf3 или Ndxf3, зависно о томе којим је скакачем играно.

У случају промоције пешака иза уобичајене ознаке потеза пешака додаје се скраћеница нове фигуре. Примери: d8Q, exf8N, b1B, g1R.

Понуду ремија ће се означити као (=).

Посебне ознаке:

0-0 = рокирање с топом на х1 или с топом на х8 (рокирање на краљевој страни) 0-0-0 = рокирање с топом на а1 или с топом на а8 (рокирање на даминој страни) х = узимање

+ = шах

++ или # = мат

е.п. = узимање "ен пассант"

Последње четири ознаке нису

обавезне. Огледна партија:

1. e4 e5 2. Nf3 Nf6 3. d4 exd4 4. e5 Ne4 5. Qxd4 d5 6. exd6 e.p. Nxd6 7. Bg5 Nc6
8. Qe3+ Be7 9. Nbd2 0-0 10. 0-0-0 Re8 11. Kb1 (=)

D. Правила за игру са слепим и слабовидним особама

Организатору се мора допустити да следећа правила, уз договор са судијом, прилагоди локалним условима. У такмичарском шаху између шахиста који виде и шахиста оштећеног вида ("legally blind") било који од њих може захтевати употребу две шаховске табле, обичне за играче који виде, те посебне за слепе и слабовидне играче. Посебна шаховска плоча треба одговарати следећим захтевима:

димензије најмање 20x20 цм,

да су црна поља мало издигнута,

да поседује рупицу за учвршћивање на сваком пољу,

Захтеви за фигуре су:

да све имају клин који пристаје у рупицу за учвршћивање на плочи,

да су све типа Стаунтон, и уз то црне фигуре посебно означене.

Игра се одвија по следећим правилима:

Потези се објављују разговоријетно, противник потез понавља и изводи на својој плочи. Код промоције пешака, играч мора изјавити коју је фигуру одабрао. Да би објављивање потеза било што јасније, предлажу се следећа имена уместо одговарајућих слова:

А - Anna

Б - bella

Ц - Cesar

Д - David

Е - Eva

Ф - Felix

Г - Gustav

Х - Hektor

Осим ако судија не одлучи другачије, редовима од белог до црног даће се немачки бројеви:

1 - eins

2 - zwei

3 - drei

4 - vier

5 - fuenf

6 - sechs

7 - sieben

8 - acht

Рокаде се објављују "Lange Rochade" (немачки за велику рокаду) и "Kurze Rochade" (немачки за малу рокаду).

Фигуре носе имена: Koenig, Dame, Turm, Laeuffer, Springer, Bauer.

На плочи играча оштећеног вида сматра се да је фигура "такнута" кад је извађена из рупице за учвршћивање.

Сматра се да је потез "одигран" кад је: у случају узимања, узета фигура уклоњена с плоче играча који је на потезу, фигура постављена у нову рупицу за учвршћивање, потез објављен.

Тек се након тога укључује противников сат.

За играча који види, у смислу одредби из ставова 2 и 3, вреде нормална правила.

Д.2.6.

Играчу оштећена вида допуштена је употреба посебно изведеног шаховског сата. Играчу с оштећеним видом мора бити могуће објавити вријеме и број потеза.

Могуће је користити и аналогни сат који посједује сљедеће могућности: бројчаник, опремљен ојачаним казаљкама, с једном ознаком на сваких пет минута, те са двије ознаке на сваких 15 минута; заставицу која се може лако осетити. Треба пазити да заставица буде тако изведена, да играч може осетити минутну казаљку током посљедњих 5 минута пуног сата.

Играч оштећена вида треба партију записивати Брајовим писмом, обичним писмом или је бележити на тонској траци.

Грешку насталу у објављивању потеза (лапсус лингуае) потребно је исправити одмах и пре него што је укључен противников сат.

Уколико се током игре на шаховским таблама појаве различите позиције то је потребно исправити са судијским помоћником, те уз коришћење записа партије оба играча. Ако се записи не разликују, играч који је записао правилан, а одиграо неправилан потез, треба поправити позицију у складу са записом.

Ако се након појављивања различитих позиција на плочама утврди разлика и у записима играча, потези ће се вратити до позиције у којој се записи оба играча подударају. Судија на сату треба подесити утрошена времена за размишљање.

Играч оштећена вида има право кориштења помоћника који ће имати неку или све следеће дужности:

повлачење потеза на противниковој табли;

објављивање потеза оба играча

записивање потеза у формулар играча оштећена вида, те укључивање противниковог сата (имајући на уму став 3.ц);

извјештавање играча оштећена вида, само на његов захтјев, о броју одиграних потеза и утрошеном времену обојице играча

рекламирање прекорачења времена за размишљање и информисање судије кад је играч који види такнуо једну од својих фигура;

обављање нужних формалности приликом прекида партије.

Д.2.11 Уколико шахиста оштећеног вида нема помоћника, играч који види може користити помоћника за обављање послова наведених у ставкама Д.2.10.1 и Д.2.10.2.

Помоћник се мора користити у случају да су спарени играч оштећеног вида и играч оштећеног слуха.

СМЕРНИЦЕ

Смернице I. Прекинуте партије

I.1.

Ако партија није завршена на крају прописаног времена за игру, судија ће захтевати да играч који је на потезу ковертира тај потез. Играч мора записати свој потез недвосмисленом нотацијом на свом записнику партије, ставити свој и противников записник у коверат, запечатити коверат и тек тада зауставити шаховски сат. Све док није зауставио шаховски сат играч задржава право измене свог ковертираног потеза.

Играч на потезу који прекида партију прије краја сесије играња сматраће се да је ковертирао у номинално вријеме за крај сесије, а његово преостало вријеме ће бити тако забележено.

На коверти мора бити означено слjedeће:

имена играча,

позиција на шаховској плочи непосредно пре ковертирања потеза,

времена која су утрошили играчи,

име играча који је ковертирао потез,

редни број ковертираног потеза,

понуда ремија, ако је понуда важећа,

датум, време и место наставка партије.

Судија ће проверити тачност података на коверти и одговоран је за њено чување.

Ако играч понуди реми након што је његов противник ковертирао потез, понуда вреди све док је противник не прихвати или одбаци као у Чланку 9.1.

Пре наставка партије на шаховској табле треба поставити позицију непосредно пре ковертирања потеза, а на сатовима треба намјестити времена која су играчи потрошили до прекида.

Ако се пре наставка партије играчи договоре за реми, или један од играча изјави судији да предаје, партија је завршена.

Коверта ће се отворити само кад је присутан играч који мора одговорити на ковертирани потез.

Осим у случајевима наведеним у члановима 5, 6.9, 9.6 и 9.7, партију губи играч чији је запис ковертираног потеза:

двосмислен, или

забележен тако да стварно значење није могуће утврдити, или

неправилан

Ако у договорено време за наставак партије:

играч који мора одговорити на ковертирани потез је присутан, коверта се отвара, игра се ковертирани потез на шаховској табли и покреће се његов сат.

играч који мора одговорити на ковертирани потез није присутан, покренуће се његов сат; по његовом доласку, он може зауставити свој сат и позвати судију; коверта се тада отвара и игра ковертирани потез на шаховској табли; затим се његов сат поново покреће.

играч који је ковертирао потез није присутан, његов противник има право записати свој одговор на записнику партије, ковертирати свој записник у новој коверти, зауставити свој сат и покренути сат одсутног играча уместо играња свог одговора на нормалан начин; ако је тако, омотница ће се предате судији на чување и отвориће се по доласку неприсутног играча.

Сваки играч који стигне за шаховску таблу након утврђеног заданог времена кашњења изгубиће партију осим ако судија не одлучи другачије.

Међутим, ако ковертирани потез резултира завршетком партије, тај завршетак ће се ипак примијенити.

Ако правила такмичења одређују да задано вријеме кашњења није нула, примијениће се следеће: Ако ниједан играч није присутан на наставку, играч који треба одговорити на ковертирани потез изгубиће сво време које прође до његовог доласка, осим ако правила такмичења одређују или судија одлучи другачије.

Уколико нестане коверта која садржи ковертирани потез, партија ће се наставити од прекинуте позиције, свременима која су била забележена у тренутку прекида. Ако се не могу утврдити утрошена времена, сатове ће намјестити судија. Играч који је ковертирао потез одиграће на шаховској табли потез којег је, према својој изјави, ковертирао. Уколико је немогуће поново поставити позицију, партија ће се поништити и играће се нова партија.

Ако на наставку партије било који од играча укаже, пре одигравања свог првог потеза, да је време нетачно намештено на било којем сату, грешка мора бити исправљена. Ако се грешка не утврди тада, партија ће се наставити без исправака, осим ако судија не одлучи другачије.

Трајање сваке сеансе наставка контролисаће се судијским сатом. Време почетка објавиће се унапред.

Смернице II. Правила за "Шах 960"

II.1 Пре партије "Шах 960" почетна позиција фигура поставља се случајно по одређеним правилима. Након тога, партија се игра на исти начин као и стандардни шах. Што се тиче кретања фигура и пешака, оне имају своја уобичајена правила кретања, а циљ сваког играча је матирати противниковог краља.

Захтеви за почетну позицију

Почетна позиција за "Шах 960" мора поштовати одређена правила. Бели пешаци су смјештени на другом реду, као и у стандардном шаху. Све остале беле фигуре стављају се случајним одабиром на први ред, али уз сва следећа ограничења:

краљ се мора налазити између два топа,

ловци се постављају на поља различите боје, и

црне фигуре се постављају насупрот белим фигурама.

Почетна позиција може се поставити пре партије или уз помоћ компјутерског програма или уз помоћ коцкица, новчића, карата, итд.

Правила за рокирање у "Шах 960"

"Шах 960" допушта сваком играчу да једном у партији одигра рокаду, потез којим евентуално могу одиграти краљ и топ у једном потезу. Међутим, потребно је дати неколико тумачења стандардних правила шаха за рокирање, јер стандардна правила предвиђају почетни стандардни положај краља и топова што често у "Шах 960" није случај.

Какорокирати? У Шах 960 се, зависно од положаја фигура пре рокаде, рокада изводи једном од следеће четири методе:

двопотезна рокада: кретањем краља и топа истовремено, или

заменска рокада: заменом положаја краља и топа, Или

рокада с потезом само краљем: потезом само краља, или

рокада с потезом само топом: потезом само топа.

Препоруке

Кад се игра на стварној плочи против људског противника, препоручљиво је краља помакнути покрај плоче уз поље на које треба доћи, затим топа помакнути на његово завршно место, а тек онда краља ставити на његово завршно место.

Након рокаде, завршне позиције краља и топа су потпуно исте као у стандардном шаху.

II.3.2.6 Појашњења

Дакле, након рокаде на ц линији (записане 0-0-0 и познате као велика рокада у ортодоксном шаху), краљ се налази на ц пољу (ц1 за белог, ц8 за црног), а топ на д пољу (д1 за белог, д8 за црног). Након рокаде на г линији (записане 0-0 и знане као мала рокада у ортодоксном шаху), краљ се налази на г пољу (г1 за белог, г8 за црног), а топ на ф пољу (ф1 за белог, ф8 за црног).

Напомене

Да би се избегли неспоразуми, могло би бити корисно изјавити "Ја ћу сад рокирати" пре рокаде.

У неким почетним позицијама, краљ или топ (али не и оба) се не мичу за вријеме рокаде.

У неким почетним позицијама, рокада је могућа од првог потеза.

Сва поља између краљевог почетног и долазног поља (укључујући и долазно поље) и сва поља између почетног и долазног поља топа (укључујући и долазно поље), морају бити празна, сизузетком краља и топа за рокаду.

У неким почетним позицијама, нека поља могу остати попуњена за вријеме рокаде, а морала би бити слободна у стандардном шаху. На примјер, након рокаде на ц линији (0-0-0), могуће је имати фигуре на а, б и/или е линији, а након рокаде на г линији (0-0), могуће је имати фигуре на е и/или х линији.

Смернице III. Партије без додатка, укључујући и убрзани завршетак

III.1 "Убрзани завршетак" представља део игре у којем се сви преостали потези морају одиграти унутар одређеног времена.

III.2.

Следеће смернице које се односе на последњи део партије, укључујући и "убрзани завршетак", примениће се за такмичење на којем је то изричито унапред најављено.

Овај додаток ће се применити само на стандардне и убрзане партије без додавања времена по сваком потезу. Не примењује се на брзопотезне партије.

III.3.

Ако су обе заставице пале, а није могуће утврдити која је пала прије онда:

партија ће се наставити ако се то догодило у било којем периоду игре осим у последњем;

партија је реми ако се то догодило у периоду у којем се морају одиграти сви преостали потези.

Уколико играч који је на потезу има мање од два минута, може захтевати да се за оба играча, ако је то могуће, уведе временски додаток од пет секунди по потезу. Ово уједно представља и понуду ремија. Ако противник одбије понуду, а судија прихвати захтев, сатове треба примерено наместити, противнику треба додати два минута и наставити партију

Уколико се члах III.4 не примјењује а играч који је на потезу има мање од двија минута, може рекламирати реми прије него што му време истекне. Играч треба зауставити сатове (видети члан 6.12.2) и позвати судију. Рекламацију је могуће заснивати на тврдњи да противник не може победити на уобичајен начин и/или да противник не улаже потребан напор да би победио на уобичајени начин.

Уколико судија прихвати тврдњу да противник не може победити на уобичајени начин, или да противник не улаже довољно напора да би победио на уобичајени начин, прогласиће партију нерешеном. У противном ће одложити одлуку или одбити рекламацију.

Уколико судија одложи одлуку, противнику се може додати два минута и игра ће се наставити уз присуство судије, ако је то могуће. Судија ће о коначном резултату одлучити касније, током игре, или што је пре могуће, након истека времена на једном од сатова. Уколико противник играча којем је време истекло не може победити на уобичајени начин, или не улаже довољно напора да би победио на уобичајени начин, одлучиће да је партија нерешена

Уколико судија одбије рекламацију, противнику ће се додати два минута.

Уколико такмичење није под надзором судије, треба применити следеће:

Играч може рекламирати реми прије него што му вријеме истекне, уколико му је преостало мање од два минута. Тиме је партија завршена. Рекламација се може заснивати на тврдњи да:

противник не може победити на уобичајени начин и/или

противник не улаже довољно напора да би победио на уобичајени начин.

У првом случају (III.6.1.1) играч мора записати коначну позицију уз оверу противника.

У другом случају (III.6.1.2) играч мора записати коначну позицију и приложити попуњен записник потеза. Противник мора оверити оба приложена документа (записану позицију и записник потеза)

Рекламацију треба проследити судији који је одређен за предметно такмичење

Напомена:

При преводу коришћена литература:

- Превод ХУШС „ФИДЕ правила шаха са изменама од 01.01.2018г.“
- Оригинал текст „Фиде правила шаха“ ханд боок са сајта ФИДЕ